

УДК 336. 221

Т.Е. ГОРОДЕЦЬКА, к.е.н., доц., Харківський інститут фінансів

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В статті відображені деякі аспекти формування та особливості аналізу основних тенденцій макроекономічних показників розвитку економіки України в умовах інтеграційних процесів.

The article reflected some aspects of features and analysis of the major trends of macroeconomic development of Ukraine's economy in terms of integration processes.

Ключові слова: макроекономічні показники, економічна політика, валютні курси, бюджетно-податкова політика.

Вступ. Розвиток економіки України в умовах глобалізації ґрунтується не тільки на тенденціях основних макропоказників, але й залежить значною мірою від ефективності економічної політики. Глобалізація є об'єктивним і всеохоплюючим процесом, характерним для сучасного розвитку світової економіки. Не можна зупинити поступальної об'єднавчої ходи, спрямованої на залучення України в інтеграційних процесах, а це викликає різноманітні й неоднозначні наслідки для національної економіки, які, в першу чергу, позначаються на фінансовому секторі країни. Позитивний або негативний вектор цих наслідків багато в чому залежить від рівня розвитку національної фінансової системи, позиції країни у світовому господарстві. Глобальна конкурентоспроможність економіки країни обумовлюється стабільністю фінансової системи та ефективністю її адаптації у міжнародному фінансовому середовищі.

Умови розвитку подій визначають неоднаковий рівень розв'язання ключових проблем, що обумовлює різні темпи переходу економіки України до економічного зростання. Прогнозна оцінка основних макроекономічних показників на середньострокову перспективу дозволяє перевірити відповідність загальних напрямків політики, яка знаходить відбиття в зростанні внутрішньої економіки.

Орієнтир на глобалізацію економіки вимагає поступової інтеграції в світове суспільство. Пріоритетними завданнями економічної політики стає захист прав власності, підтримання ефективної конкуренції і стабільності грошової одиниці, дерегуляція, скорочення дотацій, антимонопольні дії і контроль за об'єднанням (злиттям), свобода зовнішньоекономічної діяльності, нагляд за недопущенням

зловживань тощо. На практиці вона є політикою економічної стабілізації та зростання, її важливі складові - фінансова, валютна та грошово-кредитна політика.

Постановка задачі. В широкому спектрі проведення збалансованої макроекономічної політики особливе значення має рішення задач, які встають перед країною, на основі забезпечення стійкого економічного розвитку. У довгостроковому плані при реалізації економічної стратегії однією з необхідних умов економіки, яка динамічно розвивається, є розробка економічної політики на основі її глибокого аналізу.

Однак при його здійсненні необхідно також врахувати, що методологія макроекономічного аналізу припускає кількісну оцінку макроекономічних показників і не враховує інституціональних особливостей. Таким чином, система макроекономічних показників несе в собі відображення середовища з якого вона вийшла, тому показники нашої статистики внутрішнього характеру не відображають реальної ваги нашої економіки у світовій, а процес вирівнювання та пристосування відбувається поступово. Одним із проявів цього є оцінки макроекономічних показників за паритетом купівельної спроможності (ПКС), оскільки оцінка залежить від реальної вартості валюти, яка і виражається через ПКС.

В зв'язку з цим в умовах глобалізації й усе більш повної інтеграції економік суверенних держав у єдину систему світогосподарських зв'язків визначений інтерес представляє оцінка ефективності економіки України за обсягом ВВП на душу населення.

Методологія. Методологічною основою дослідження є фундаментальні положення економічної науки у сфері макроекономічного аналізу, а також монетарної політики. Стаття базується на системних методах дослідження, методах аналізу і синтезу, індукції та дедукції. Використовуються системний, порівняльний та логічний аналіз.

Результати дослідження. Оцінка положення країни за обсягом валового внутрішнього продукту на душу населення є найбільш загальним, універсальним світовим показником, який відображає рівень формування добробуту країни і який дозволяє порівнювати положення з іншими країнами. Ключовою умовою при цьому є зіставлення ВВП на основі паритету купівельної спроможності (ПКС) валют. Ринковий обмінний курс використовується для розрахунку реальних платежів (по зовнішньої торгівлі, іноземним інвестиціям, міжнародному запозиченню та ін.), але його використання неправомірне при зіставленні

економічного потенціалу країн у цілому, коли вихідної базою для розрахунків виступає оцінка всього обсягу вироблених благ і послуг у внутрішніх цінах. Ринковий курс більш підданий впливу зовнішніх факторів, співвідношення між курсами валют різних країн можуть істотно мінятися протягом короткого періоду часу, відповідно, і можуть мінятися середньоособисті обсяги ВВП і рейтинги країн.

У зв'язку з цим для порівняння країн за рівнем ВВП міжнародні організації (ООН, МВФ, Світовий Банк, ОЕСР, Євросоюз та ін.) застосовують перерахунок на основі паритету купівельної спроможності валют. Розрахунок ПКС та зіставлення країнових ВВП здійснюється в рамках Програми міжнародних зіставлень ООН (ПМЗ ООН) [1].

Таким чином, у зв'язку з інтеграцією України в світову економіку та вступом у СОТ на макроекономічні показники усе більший вплив будуть здійснювати валютні курси та стимулююча роль податкової політики.

Об'єктивним орієнтиром для суджень про те, завищений чи занижений обмінний курс національної валюти, є його порівняння з паритетом купівельної спроможності (ПКС), який характеризує купівельну спроможність національної валюти стосовно долара США. ПКС є фундаментальним чинником, який лежить в основі обмінного курсу валюти, оскільки він вимірює купівельну спроможність долара США на ринку реальних цінностей – на вітчизняному ринку товарів та послуг. Дії інших факторів змушують ринковий курс відхилятися від паритету купівельної спроможності, але в стабільних і розвинутих економіках обмінний курс прагне до ПКС. Цей факт підтверджується емпірично: обмінні курси валют розвинутих країн звичайно знаходяться в діапазоні плюс-мінус 20% від паритету купівельної спроможності [2, с. 97-98].

Необхідно відзначити, що в звітах Держкомстату України та різних міністерств немає офіційних даних про вироблений ВВП, який виражено в доларах США, тому для розрахунку курсу національної валюти до долара за паритетом купівельної спроможності скористаємося даними незалежного джерела [3]: ВВП України за 2008 р. складає 179725 млрд. дол., а по ПКС - 336335 млрд. дол.

Таким чином, курс національної валюти (гривни) до долара США, визначений за ПКС, складає 1 дол. США = 1,87 грн. Отже, офіційний валютний курс гривни, встановлений НБУ (1 дол. США = 7,9 грн.), відхиляється від ПКС практично в 4,2 рази, а для стабільної економіки розвинутих страх це відхилення, як уже відзначалося, не повинне перевищувати 20%.

Зокрема, для економіки України проблема реальної ревальвації в аспекті зазначених вище факторів з одного боку, знизить витрати виробництва в структурі ціни, що є позитивним моментом для економіки, але одночасно відбудеться збільшення вартості робочої сили в цій же структурі, що в кінцевому підсумку не дозволить товаровиробнику істотно знизити ціну. З іншого боку, ревальвація національної валюти створить більш привабливі умови для імпорту та при низькій конкурентоздатності вітчизняної продукції приведе до виникнення негативного торгового сальдо.

І нарешті, до числа важливих аспектів проблеми реальної ревальвації відноситься і її вплив на дефіцит бюджету. В бюджеті України це відображається насамперед у витратах по обслуговуванню зовнішнього боргу. Зростання зовнішньої нетто-заборгованості збільшує витрати по обслуговуванню боргу в іноземній валюті. Однак ці витрати в національній валюті при реальній ревальвації знижуються й у такий спосіб навантаження на бюджет зменшується. Тому варто побоюватися, що при зменшенні реальної ревальвації чи навіть при реальній девальвації уряд буде змушено скоротити абсорбцію, що призведе до посилення економічного спаду (ця ситуація порівнянна з процесами, що відбувалися в 80-і роки в деяких латиноамериканських країнах) [4, с. 222].

Оцінка можливих наслідків ревальвації національної валюти для розвитку економіки України та вироблення оптимальної курсової політики НБУ з погляду підвищення економічної ефективності суспільного виробництва здійснено А. Г. Гончарук та О. Л. Жолудь [5].

За підсумками дослідження наслідків ревальвації гривні до долара, проведеної у квітні 2005 року встановлено, що вона в цілому сприяє підвищенню ефективності економіки України.

Зважаючи на велику залежність економіки України від імпорту матеріальних ресурсів (сировини, палива, матеріалів, комплектуючих) ревальвація гривні має сприяти зниженню або стримінню зростання матеріальних витрат на виробництво ВВП і, відповідно, підвищенню матеріаловіддачі та зниженню матеріаломісткості [5, с. 148].

Однак, на нашу думку, дане твердження не є однозначним і потребує додаткового дослідження. У цьому зв'язку необхідно розглянути два варіанти руху національної валюти до ПКС:

- 1) стрибок валютної ревальвації;
- 2) зростання вартості життя усередині країни без перегляду курсу.

Необхідно відзначити, що другий варіант для України більш реальний, оскільки економіка є відкритою та при переході на світові ціни без зміни валютного курсу гривни стосовно долара США, буде просліджуватися тенденція прагнення курсу національної валюти до ПКС. При цьому варто врахувати, що одночасно буде змінюватися і структура операційних витрат на виробництво, зокрема, відбудеться зростання вартості робочої сили, оскільки зміни в системі оплати праці неминучі в зв'язку з інтеграцією у світову економіку.

Помітимо, що матеріальні витрати складають більш половини усіх витрат на виробництво продукції, у той час як витрати на оплату праці коливаються в межах 9-14 відсотків.

Зміна структури ціни економіки спричиняє і зміну податкової бази: зниження податкових надходжень до бюджету від виробництва продукції (зокрема, ПДВ) та збільшення відрахувань, пов'язаних з виплатою доходів у вигляді заробітної плати. Тобто буде потрібно системна зміна структури діючої системи оподаткування.

Крім того, необхідно враховувати, що при занадто високій реальній ревальвації зросте ризик кризи платіжного балансу, особливо коли банківська система нестабільна, а валютні резерви досить обмежені. При слабкій банківській системі та низьких валютних резервах реальна ревальвація, за інших рівних умов, може привести до того, що в учасників ринку зростуть очікування девальвації і тоді відбудеться надмірна девальвація.

Крім того, необхідно врахувати, що для економіки України є характерними також ризики, пов'язані з високими соціальними зобов'язаннями держави, закладеними в бюджеті. Необхідність виконання, узятих державою соціальних зобов'язань зажадає або перегляду джерел формування дохідної частини бюджету, у більшому ступені це стосується податкових надходжень, або зміни системи соціального забезпечення, що у свою чергу може негативно вплинути на довіру громадян державі.

Усі приведені вище аспекти в кінцевому підсумку можуть викликати збільшення податкового навантаження на товаровиробників для виконання узятих державою на себе зобов'язань та призвести до зростання тіньового сектора економіки, а не створенню умов для прискореного економічного розвитку.

Необхідно відзначити, що “важливою передумовою й одночасно необхідною основою налагодження та поглиблення економічного співробітництва із зарубіжними партнерами є розвиток правової бази для такого співробітництва. Світова практика свідчить про те, що у міру інтенсифікації міжнародних

господарських зв'язків, якісного та кількісного їх зростання надзвичайно ускладнюється характер взаємовідносин між учасниками, що потребує чіткого правового регулювання як на національному, так і наднаціональному рівні [6, с. 248]”.

Тому за всіх цих умов набуває важливого значення реформування податкової системи України з метою удосконалення та відповідності сучасним вимогам часу на підставі здійснення макроекономічного аналізу стану економічного розвитку України. Оскільки метою трансформаційних процесів, які відбуваються в економічній системі України, є формування соціально орієнтованої ринкової економіки, тому реформування національної економіки, здатної забезпечити високу результативність цього процесу неможливо без активної участі держави.

Висновки. Все вищевикладене показує, що значення ПКС якісно змінюється в умовах глобалізації, коли роль зовнішніх факторів зрівнюється із внутрішніми факторами, і тому від вартісних оцінок ВВП у національній та зарубіжних валютах залежить оцінка та вибір інструментів регулювання. Крім того, на сучасному етапі розвитку немає об'єктивних причин щодо ревальвації національної валюти. З огляду на результати досліджень, держава повинна використовувати насамперед податки в якості одного з факторів не тільки для регулювання інфляційних процесів, а й подолання кризи платіжного балансу, оскільки податкова політика є важливим елементом зовнішньоекономічного механізму в умовах розвинутої ринкової системи.

Список літератури: 1. Университетская информационная система «Россия» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cir.ru>. 2. Золотухина Т. Укрепление национальной валюты и рост российской экономики // *Вопр. экономики*. – 2004. – № 6. – С. 95–111. 3. Паритет покупательной способности единиц национальной валюты за доллар США [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://statinfo.biz>. 4. Рывок в рыночную экономику. Реформы в Украине: взгляд изнутри: Пер. с нем. / Под ред. Л. Хоффманна, А. Зиденберга. – К.: Фенікс, 1997. – 303 с. 5. Гончарук А.Г., Жолудь О.Л. Ревальвація гривні – її вплив на економіку // *Фінанси України*. – 2006. – № 2. – С. 145–148. 6. Овчинников Г.П. *Международная экономика: Учеб. пособие*. – СПб.: Изд-во Михайлова В. А.: Полиус, 1998. – 620 с.

Подано до редакції 05.10.2010